

του εἰ καὶ ἄρχει λαοῦ ἀτολικῶς γενναίου.

Μετέφραζον ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ

Ἐν Κων(πόλει κατὰ Ἰούνιον 1876.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΘΩΜΑΣ.

ΜΙΑ ΕΝΔΟΞΟΣ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ.

Ὅταν ἐν ὀνομα προσάπτηται εἰς μίαν ἐποχὴν, ἥτις καὶ ἐξ αὐτοῦ διακρίνεται, τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι ἀναμφιβόλως ἡ σύναρσις, ἡ σύμπηξις, ἡ προσωποποίηση τοῦ σύμπαντος τῶν στοιχείων τῶν συναποτελούντων καὶ χαρακτηζόντων τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἥτις ἐν τῇ παρελεύσει τοῦ χρόνου ἀπομένει πελώριον καὶ ἀνεξάλειπτον ἔχνος ἐνὸς τῶν γιγαντιαίων βλημάτων τῆς ἀνθρωπότητος—θαυμασιὰ ἐπιμετωπίς ἐνὸς τῶν κεφαλίων τῆς ἐγκοσμίου βίβλου, ἐν ᾗ διαγράφονται αἱ ἀρεταὶ καὶ αἱ φιλολόγητες, ἡ δόξα καὶ ἡ κατασχύνη, τὰ ἄθλα καὶ αἱ συμφοραὶ τῶν λαῶν—τὸ ἔμβλημα τῆς κατὰ καιροῦς πλεοναζούσης ἀναπτύξεως τῶν τοῦ φυσικοῦ καὶ ἡθικοῦ κόσμου δυνάμεων.

Μετὰ μακροχρόνιον σιγὴν καὶ νάρκωσιν θαυματουργὸν καὶ ζωηφόρον φῶς ἐκχέεται αἴφνης κατ' ἐποχὰς ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς καὶ ἀναφλέγει τὴν ἀνθρωπότητα, ἥτις ὡς ἐκ τούτου ἀνίσταται καὶ ἀναπτέρουται εἰς νέαν ζωὴν, ἐκδηλουμένην δι' ὑπερφύων ἐπινοημάτων καὶ εἰσεων, διὰ μεγάλων ἀνακαλύψεων, διὰ θαυμασιῶν ἐν ταῖς τέχναις ἀριστουργημάτων, διὰ παντοίων τοῦ πνεύματος ἀσυνήθων ἐκρήξεων, ἔστι δ' ὅτε καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον καταστρεπτικῶν, οὐχ ἦττον ὅμως μαρτυρουσῶν τὸ μεγαλουργὸν τῶν πράξεων καὶ τῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ ὑποκρυπτουσῶν τὸ σπέρμα μεγάλων μεταβολῶν εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἡθικὴν

τάξιν τῶν κοινωνιῶν. Ἀλλὰ τίς ἡ αἰτία τοῦ φαινομένου τούτου; Μήπως τὸ πνεῦμα πολυχρόνως καταπιεζόμενον ὑπ' ἐναντίων περιστάσεων ἀποτινάσσει ἐπὶ τέλους ἐν τιτανιαῷ κινήματι τὰ καταθλιβόντα αὐτὸ στοιχεῖα; Μήπως, ὡς ὁ ἐπὶ τῆς γῆς ριπτόμενος ὑπὸ τοῦ γεωργοῦ σπόρος ἔχει ἀνάγκην ἡλίου καὶ ὀμβροῦ ἵνα ἀναφύῃ καὶ καρπὸν παραγάγῃ, οὕτω καὶ ὁ διασκορπιζόμενος ὑπὸ μυστηριωδους χειρὸς πνευματικῶς σπόρος ἀναμένει τὴν κατάλληλον ὥραν ὅπως τὰ δῶρα αὐτοῦ ἐπιδαψιλεύσῃ τῇ ἀνθρωπότητι; Μήπως τὸ πνεῦμα ἐν τῇ ὑπεραιωνίῳ αὐτοῦ βίῳ ἔχει τὰς ἡμέρας του πρὸς ἐνέργειαν καὶ τὰς νύκτας του πρὸς ἀντήλησιν νέων ἐν τῇ ἀναπαύσει δυνάμεων, ὧν ποιεῖται χρῆσιν ἐν γρόνῳ εὐθέτω κατὰ τοῦ πολέμου;

Ἀλλὰ δὲν πρόκειται νῦν νὰ ἐπασχοληθῶμεν περὶ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου, καθ' οὗ, ὡς καθ' ὑπερφιάλου σκοπέλου, συντρίβονται αἱ τολμηρότεραι κατανουήσεις, οἱ ἰσχυρότεροι διαλογισμοί· θέλομεν μόνον διέλθει ἀκροθιγῶς καὶ ἐπιτροχάδην μίαν τῶν σπουδαιοτέρων τούτων ἐποχῶν, καθ' ὅσον τὸ ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν τὰ στενὰ ὅρια τοῦ περιοδικοῦ τούτου συγγράμματος.

Ἡ περσικὴ ἀλαζονεία εἶχε καταπέσει ἐπὶ τέλους οἰκτρῶς ἐν ταῖς μάχαις τῶν Πλαταιῶν κατὰ ξηρὰν καὶ τῆς Μυκάλης κατὰ θάλασσαν,—εἶχεν ἀνοικοδομηθῇ ἡ ὑπὸ τοῦ Ξέρξου πυρποληθεῖσα πόλις τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὰ τεῖχη αὐτῆς ἀνεγερθῇ, τῶν πολιτῶν ἀπάντων ἀνευ διακρίσεως ἡμέραν καὶ νύκτα ἐργασθέντων—ὁ Περσικὸς ἀντεκαθίστα τὸν λιμένα τοῦ Φαλήρου, καὶ διὰ τῶν μακρῶν τειχῶν συνενοῦντο ἀμφότεροι ἡδὴ μετὰ τῆς πόλεως—ὁ Ἀριστείδης εἶχεν ἀποθάγει γέρον καὶ πένης—ὁ Θεμιστοκλῆς ἦν πρὸ μικροῦ ἐν ἐξορίᾳ—ὁ Κίμων διώκει μὲν τὰ τῆς πόλεως, ἀλλὰ πολὺν χρόνον ἐξήρχετο εἰς ἐκστρατείας. Οἱ ἐκ τὸς πόλεμοι καὶ αἱ ἐντὸς διχόνοιαι ἐτάρασσον τὰ πνεύματα, πλὴν ὅσημ-

ρη κῆρυκεν καὶ ἐκασταυτοῦ ἢ τῶν Ἀθηναίων ὑπεροχή. Ἐν μέσῳ τῶν περιττάσεων τούτων εἰς νέας εἰσοσιτριπτάς μολιν τὴν ἡλικίαν, εὐειδῆς, εὐχλωττος, τοθαρός, ἔχων λαμπράν τὴν φωνασίαν, πειστικά τὰ ἐπιχειρήματα καὶ ἐπαγωγὸν τὴν ἀπαγγελίαν, ἐφάνη ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἡγόρευεν ἀπὸ τοῦ βήματος καὶ ἐξέπληξε τοὺς Ἀθηναίους. Ἦν δ' οὗτος ὁ Περικλῆς, ὅστις Ἀλκμαϊονίδης τὸ γένος ἐκ μητρός, εἶχε πατέρα τὸν Ἐκνυππὸν τὸν ἐν τῇ νυμφαγίᾳ τῆς Μυκάλης νικητὴν. Ἐπιδοθείς εἰς τὴν σπουδὴν ἐκ πρώτης νεότητος αὐτοῦ, ἀπέχων πάσης παιδικῆς καὶ νεκρικῆς διασκεδάσεως, ἐκτῆκτο ἐγκαίρως τ' ἀπαιτούμενα πρὸς τὸ ἀρχεῖν προσηνέα—τὴν καρτερίαν εἰς τὰς μεταβολὰς καὶ τὰς περιπετείας τῆς τύχης—τὴν καταστολὴν τῆς ὀργῆς τῶν παθῶν—τὴν περιφρόνησιν τῶν χυδαίων προλήψεων. Οἱ λόγοι του εἶχον μαγευτικὴν μεγαλοπρέπειαν, ἡ δὲ κατὰ τῶν ἐναντιῶν ἐπίθεσις καταπληκτικὴν δεξιότητα, ὥστε εἰς τῶν ἰσχυροτέρων ἀντιπάλων του ἔλεγεν ὅταν ᾔδῃ ἔχω αὐτὸν καταβεβλημένον, ἀνακράζει ὅτι δὲν ἤττηθη, καὶ πείθει περὶ τούτου τὸν λαόν!

Γνωρίζων ὅμως τοὺς καιροὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι ἡ ἕξις σμικρύνει ἢ ἐξουδετεροῖ τὰ πράγματα, καὶ ὅτι πᾶν αἰσθημα ἔχει τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν παρακμὴν αὐτοῦ, πολλῶς δὲ μᾶλλον τὸ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, δὲν ἀνέβαινε τὸ βῆμα εἰμὴ κατὰ σπουδαίας περιστάσεις, ἐν αἷς, ὡς ἐκ τούτου, ἐλάμβανον μεγίστην βαρύτητα αἱ ὑπ' αὐτοῦ συζητούμεναι ὑποθέσεις, ὧν τὸ ἀντικείμενον ἐμελέτα ἐμβριθῶς, γράφων, πρῶτος εἰς τοῦτο, τὴν ἀγορεύσιν του, διαλογιζόμενος ὅτι προὔκειτο νὰ ὁμιλήσῃ ἐνώπιον Ἑλλήνων, μάλιστα δὲ Ἀθηναίων διὸ ἦν ἀπαραμίλλως γλαφυρὸν τὸ ὕφος αὐτοῦ πειρωμένου ἵνα μὴ ἐκφέρῃ τῶν χειλέων του λέξιν δυναμένην νὰ προσκρούσῃ εἰς τὴν καλαισθητικὴν τῶν ἀκροατῶν του. Ἐπιτηδεύοντα

τος περὶ τὸ καλύπτειν ὅτι μᾶλλον τὸν διέφερε, μεγίστην ἐπαδείκνυσεν ἀδυσχερίαν περὶ τοὺς ἐπαίνους, περὶ τὰς τιμὰς, περὶ τὸν πλοῦτον τοιοῦτον ὅς ἦν μετρίφρων, ὥστε ἡμέραν τιὰ ἐξουσιθεῖς ἐν τῇ συνελεύσει ὑπὸ τινος ἀντιπάλου του, τούτου δ' ἐξακλουθοῦντα νὰ ἐξυβρίξῃ αὐτὸν μέχρι τῆς οἰκίας τοῦ καὶ τῆς νυκτὸς ἐντούτοις ἐπληθύνοντα μετὰ μεγίστης ψυχρότητος καὶ ἡρεμίας διατάξῃ τὸν δούλὸν του ἵνα συνοδευτὸν ὑδριστὴν του μετὰ λαμπάδος εἰς τὸν οἶκόν του. Σώφρων καὶ λιτός ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ—φιλακερδὴς καὶ τίμιος ἐν τῇ τῶν δημοσίων διαχειρίσει—συνετός καὶ προνοητικὸς ἐν τῇ στρατιωτικῇ ὑπηρεσίᾳ—περὶ πλείους ποιούμενος τὴν σωτηρίαν καὶ τὸ κλέος τοῦ κράτους ἢ τὴν ἰδίαν ἐπόλησιν, οὐ μόνον ἐπὶ ἀγγιχείᾳ διεκρίνετο, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ἱκανότητι τοῦ ἐφ' ἑκμύζειν τὴν ἐν πάσῃ περιπτώσει κατάλληλον ιδιότητα καὶ ἀρετήν.

Τοιοῦτος ἀνὴρ, ὁ περιφρονῶν ἐξίσου τὰς ὕβρεις καὶ τοὺς ἐπαίνους, ὁ ποιῶν μόνον μέλημα αὐτοῦ τὴν εὐπραγίαν τοῦ τόπου του, ὁ μὴ δεικνύων ἐν τῷ φαινόμενῳ φιλαρχικὰς διαθέσεις, ὁ ἀκούων καὶ ἐκτιμῶν τὰς προτεινομένας αὐτῷ συμβουλὰς, ἐκρίθη ὡς ὁ μᾶλλον κατεχόμενος ὑπὸ τοῦ εὐγενοῦς αἰσθηματος τοῦ καλοῦ, ὁ μᾶλλον ἀναφλεγόμενος ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ τοῦ πατριωτισμοῦ πυρός καὶ ὁ μόνος δυνάμενος νὰ καταστῇ ὁ πρωτίστος τῶν πολιτῶν. Ἡ ἰδέα αὕτη ἢ, ἂν θέλωμεν, καὶ ἡ ἐν μέρει τοιαύτη πλάνη, ἣν ὁ Περικλῆς ὑπέθαλψε καὶ διετήρησε δι' ἐπιδείξιον καὶ ἐντέχνου διαγωγῆς, δι' ἐκείνης τῆς λεγομένης καλῆς πολιτικῆς, τῆς ἀποβλεπούσης μόνον εἰς τὸ ἀποτέλεσμα ἀνευ διακρίσεως μέσων, κατέστησεν αὐτὸν ἡγεμόνα τοῦ ἀστατοτέρου τῶν λαῶν.

Ὁ ἐνάρετος Κίμων διηύθυνε τὰ τῆς δημοκρατίας στήριζόμενος ἐπὶ τῶν εὐπατριδῶν καὶ τῶν πλουσίων ἀπεναντίας ὁ Περικλῆς ἐννοήσας κάλλιστα ὅτι ὁ λαὸς ἔχει ἀποτελεσματικὸν μέ-

ος ἐν τῇ τῶν δημοσίων διαχειρίσει, ἐκαὶ
 πλείστα καταγρήσεις ὑπὸ τὸν πέπλον
 τῆς ἐλευθερίας καὶ φιλοπατρίας δια-
 γράττονται — ἐθώπευτε, καὶ τοὶ κατα-
 γρονθὸν τὸν λαόν, τὴν πρὸς ὑπεροχὴν
 ἐπὶ τῶν συμμάχων τάσιν του, καὶ
 ἀντιπάθε τὴν κατὰ τῆς ἀριστοκρατίας
 ἀντιπάθειάν του, ἀνεχόμενος τὰ φρονο-
 ματικά του καὶ συγκατανεύων πρὸς
 τὰς φιλιδόρους ἐρέξεις του. Ἐτι δὲ
 μᾶλλον ὥφειλε νὰ δεικνύηται φιλόλα-
 ος καὶ δημοκρατικός, καθ' ὅσον ἡθικῶς
 μὲν τὰ προτερήματα αὐτοῦ ἦσαν ἐπι-
 κίνδυνα, ὡς δυνάμενα νὰ διεγείρῃσι τὴν
 ζηλοτυπίαν καὶ τὸν φθόνον τῶν ὑπόπτων
 συμπολιτῶν του, φυσικῶς δὲ, κατὰ περί-
 ῤογον σύμπτωσιν, τοιαύτη ἦν ἡ ὁμοι-
 οτης αὐτοῦ μετὰ τοῦ Πεισιστράτου, ὥσ-
 τε αὐτὴ διήγειρεν ἐν τῷ νῷ μάλιστα τῶν
 προσκυτέρων τὴν ἀνάμνησιν τῆς τυραννίας
 αὐτοῦ, ἀν τοιαύτῃ δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ
 δικαία, συνετὴ καὶ μετριοπαθὴς κυβέρνησις
 τοῦ Πεισιστράτου, κηλιδῶσαντος μὲν αὐτὴν
 διὰ τῶν κατὰ τῶν ἐναντίων του ὁμοιότητων,
 ἀλλ' ὁ αὐτὴν λαμπρύναντος διὰ τῆς εἰσα-
 γωγῆς νέων τεχνῶν καὶ νέων ἐργοχειρῶν
 προστατευομένων ὑπὸ τῶν κατὰ τῆς ὁ-
 κνηρίας νόμων, καὶ διὰ τῆς συλλογῆς
 τῶν δισπαρμένων μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐ-
 κείνης δημοτικῶν ποιημάτων, ὧν διέτα-
 ξε τὴν ψάλειν εἰς τὰ Παναθήναια.
 Ὅπως δὲ ἦν ὁ Περικλῆς ἡναγκάζετο
 νὰ συνδέηται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον μετὰ
 τοῦ λαοῦ, ἀφοῦ ὁ πόθος τῆς δεσποτείας
 κατέλαβε τὴν καρδίαν του ὡς ἐκ τούτου,
 καὶ ἐνεκα τῆς ἐπιρροῆς, ἣν ἀπέκτησε
 τέλος ἐπ' αὐτοῦ, ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ
 δημοσίου πλούτου, κατὰ τὸ δοκοῦν
 αὐτῷ, καλλωπίσας τὰς Ἀθήνας δι' ἐξαι-
 σίων τεχνουργημάτων—δρίσας συντάξεις ὑ-
 πὲρ τῶν πτωχῶν ὅπως δύνανται νὰ εἰσέρ-
 χωνται εἰς τὰ θεάματα—διανείμας αὐτοῖς
 μέρος τῶν κατακτηθεισῶν γαιῶν—πολλα-
 πλασιάσας τὰς πανηγύρεις—χορηγῆσας
 ἀμοιβὰς ὑπὲρ τῶν παρισταμένων εἰς τὰς
 γυναικείας συνελεύσεις — πράξας, ἐνὶ λόγῳ,
 πάν ὅτι ἡδύνατο νὰ ἐκθεμελίωσιν τὸν ὁ-
 ΖΑΚ. ΑΝΘ. — ΕΤΟΣ Β'.

γλον, νὰ πληρώσῃ τὰς διαθέσεις του,
 νὰ εὐρεστέσῃ τὴν κενοδοξίαν του. Ὁ
 λαὸς ἐτέρπετο ἀφροντίς καὶ ἀμέριμνος.
 ἔθηκε τὴν χεῖρα τὴν τὰ δῶρα παρέ-
 χουσαν, καὶ δὲν ἐφρόντιζε περὶ τῆς
 πατρίδος ἐξ ἧς ἠντλοῦντο τὰ μέσα τῶν
 δικασκιδάτων του, τῆς εὐπραγίας του
 καὶ τῆς σπατάλης του. Ἐθεώρει μάλιστα
 ταῦτα πάντα ὡς ἐξ ἰδίου δικαιώματος
 προσερχόμενα, διότι ἐπίστευεν ἑαυτὸν κυ-
 ριάρχην, ἐνῷ δὲν ἦτο εἰμὴ τὸ ὄργανον
 ἐνός.

Ἡ ὁδὸς τῆς ἐξουσίας εἶναι σκολιὰ,
 δύσκολος καὶ οὐκ ἐπιτήδεος. Ὁ ἐπ' αὐτὴν
 πορευόμενος ἀπαντᾷ ἐμπόδια, ἅτινα ἔ-
 χει ἀνάγκην νὰ ἀρῇ ἐκ τοῦ μέσου ὁ-
 πως δύναιτο, καὶ ὅτε μὲν ὑπεκφεύγει,
 ὅτε δὲ ὑπερπηδᾷ αὐτὰ, ἐνίοτε ὅμως
 καὶ καταστρέφει. Ἐσκοτισμένος τὸν νοῦν
 ὑπὸ τοῦ θάμβους τοῦ φωτός πρὸς ὃ
 ἔχει προσηλωμένους τοὺς ὀφθαλμούς του,
 τὰ πάντα θεωρεῖ κατάλληλα ὅπως φθά-
 σῃ εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἐπι-
 θυμίας του.

Δὲν ἐννοοῦμεν ἑσθαίως νὰ συγχύσω-
 μεν τὸν Περικλῆ μετὰ τῶν κοινῶν φι-
 λοδόξων, ὧν αἱ πράξεις δὲν περιβάλλον-
 ται ἀν τὴν αἴγλην τῆς μεγαλοφυΐας. Ὁ
 Περικλῆς ἦν ἀστήρ, ὅστις εἰσέτι δι-
 αλάμπει μετὰ παρέλευσιν εἰκοσιτρίτων ἐ-
 κατονταετηρίδων· ἀλλὰ μήπως καὶ εἰ
 ἀστέρες δὲν ἔχουσι τὰς κηλίδας των, ἢ
 μήπως τὸ φῶς των δὲν σκοτίζεται ἐνίοτε;
 Ὡς ἐκ τούτου καὶ ὁ Περικλῆς ἡμάρ-
 τησεν· ἀλλ' ἐπεδὴ διὰ τοῦ λαοῦ ἀ-
 νυψώθη, ἦτον ἀνάγκη νὰ καταστήσῃ
 αὐτὸν συμπράκτορα καὶ συνένοχον τῶν
 ἀδικιῶν του.

Καὶ πρῶτον μὲν ἐπὶ ψευδεῖ κατηγο-
 ρίᾳ, ὅτι δῆθεν ὁ Κίμων ἐτήρει ὑπό-
 πτους σχέσεις μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων,
 ἀντιπάλων τῶν Ἀθηναίων, ἔπεισε τὸν
 λαόν ἵνα ἐξορίσῃ τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον· εἰ-
 τα διὰ μέσου τοῦ Ἐφιάλτου, τοῦ ἐπιδεξίου
 τούτου δημαγωγοῦ τοῦ πληρέστατος εἰς
 τὸν Περικλέα ἀφωσιωμένου, ἐξήγειρε τὸν
 λαόν κατὰ τοῦ Ἀρείου Πάγου, διὸ καὶ

ἀφῆρεσε πολλές ἐγκληματικές πράξεις ἀπὸ τῆς δικαιοδοσίας του, — περιώρισε τὴν ἐπὶ τῶν ἡθῶν ἐποπτείαν του—ἐξουθένισε τὴν ἐξουσίαν τῶν ἀρχόντων—κατήργησε νόμους ἀρχαίους καὶ ἱερούς· πλὴν, ἀφοῦ, ἵνα καταβάλλῃ τοὺς πλουσίους, ἐκολάκυσσε τὸν λαόν, καὶ ὑπέθαλψε τὰ πάθη του, ὑπέταξε μετὰ ταῦτα τοῦτον, καὶ τὰς παρεκτροπὰς αὐτοῦ κατέστειλε ὅτε μὲν δι' ἀκλονήτου ἀντιστάσεως, ὅτε δὲ δι' ἐμφρόνων συμβουλῶν, κυρίως δὲ διὰ τῆς γοητείας καὶ τοῦ ἀκαταμαχίτου τῆς εὐγλωττίας του.

Ἦνξανεν ἐντούτοις ἐσημέραι ἡ εὐδαιμονία καὶ ἡ λαμπρότης τῶν Ἀθηνῶν, θαυμάσιαι μὲν ἀριστουργήματα τὴν πόλιν ὀράζον, εὐκλείεις δὲ νίκαι τῆς δημοκρατίας ὅρια ἐπεξέτεινον. Ὅταν ὁμοῦς ὁ Περικλῆς εἶδε τὴν δυνάμιν τῶν Ἀθηνῶν εἰς ὕψος τοιοῦτον ἀνελθούσαν, ὥστε ἡ ἐλάττωσις αὐτῆς θὰ ἦτον αἰσχος, ἡ δὲ αὐξήσις δυστυχία, ἀπάσας τὰς προσπαθείας αὐτοῦ κατέβαλε πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ, ὃν καὶ ἐπέτυχε, καὶ ὅστις ἀποτελεῖ τὸν ἀληθῆ θρίαμβον τῆς πολιτικῆς του—να τηρήσῃ δηλ. ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἰς ἀδράνειαν τοὺς Ἀθηναίους, εἰς ὑποταγὴν τοὺς συμμάχους, εἰς ὑποψίαν καὶ φόβον τοὺς Ἀκαδαμονίους. Ἀλλ' αὐτῇ ἡ ἀνκντήρητος ὑπεροχὴ τῶν Ἀθηνῶν ἢ μάλλον ἡ δεσποτεία, ἣν αὐταὶ προφανῶς ἐξήσκουν ἐπὶ τῶν μετ' αὐτῶν συνδεδεμένων λαῶν, τῇ ὑποκινήσει αὐτοῦ τοῦ Περικλέους—ἡ ἐκ τῶν πράξεων αὐτῶν ἐκδήλωσις τοῦ σκοποῦ τῆς ἀπολύτου ἐπὶ πάντων κυριαρχίας των ἐκίνησαν τὴν ζηλοτυπίαν τῆς Σπάρτης καὶ τὴν ἀπέχθειαν τῶν συμμάχων, καὶ προὔκალεσαν ἐπὶ τέλος τὰς ἑλληνικὰς ἀλληλομαχίας, ἐν αἷσι ἡγοῦντο τῶν διαμαχομένων ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ Σπάρτη, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ Ἀθήναι. Καὶ αὗται μὲν ἐπιφανεῖς νίκαι κατήγαγον· πλὴν ἡττηθεῖσαι ἐν Τανάγρα, τὸν Κίμωνα ἀπὸ τῆς ἐξορίας, προτάσει αὐτοῦ τοῦ Περικλέους, μετεκάλεσαν, ὅστις πενταετὴ ἀνακωχὴν ἐπέτυχε, νέας δὲ κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείας ἐπεχείρησεν, ὅπως δώσῃ διέ-

ξασον εἰς τὴν πολεμικὴν τῶν συμπολιτῶν του ζέσιν, αἰτίνας ἐτελεύτησαν ἐνδοξὸν εἰρήνην, ἐπιβλήθεισαν ὑπὸ μικρᾶς πόλεως τῆς Ἑλλάδος εἰς κραταιοτέραν τοῦ τότε καιροῦ αὐτοκρατορίαν.

Ἀλλ' ὁ ἐπισυμβὰς ἐν τῷ μεταποθανάτος τοῦ Κίμωνος, οὐτινας αἱ εἰρήναι ἀρεταὶ συνέτεινον θαυμασίως εἰς τὴν κατὰπαυσιν τῶν διενέξεων, καὶ ἡ μεταποθανῶν Περσῶν εἰρήνη, ὡς ἐκ τῆς ὀποιοῦσας τὸ ἀεικίνητον τῶν Ἀθηναίων πνευματικῆς κατεδινάζετο εἰς ἀπραξίαν, ἀνεξωπήρησαν τὰς ἐσωτερικὰς διχονοίας, αἰτίανες μετὰ τὴν λήξιν τῆς πενταετοῦς ἀνακωχῆς ἐξεργάγησαν εἰς ἐχθροπραξίαν περαιωθεῖσας διὰ τῆς περιφήμου πρὸς κλονταετοῦς εἰρήνης διακεκασίας πράγματι μόνον δεκατέσσαρα ἔτη, ὅταν ἐπὶ τέλους ἐπὶ ἐκείνῃ αὐτὴν ὁ πελοποννησιακὸς πόλεμος ἀπαύγασμα τοῦ ἀθηναϊκοῦ ζυγοῦ τοῦ δεσποτικῶς ἐπιβαρύνοντος τοὺς συμπολίτας, κρατουμένου μὲν εἰς ὑποταγὴν διὰ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηνῶν, πλὴν ὡς ἐκ τούτου συνηψαντας τὴν συμμαχίαν ἐξ ἧς ἐγεννήθη ἡ ὀλεθρία ἐκείνη σύγκρουσις.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ δευτέρου ἐτὸς τοῦ πολέμου τούτου τοῦ ἐπὶ 27 ἐνιαυτοῦ καταμαστίσσαντος καὶ κατερημώσαντος τὴν Ἑλλάδα, ἀπεβίωσεν ὁ Περικλῆς ἐκ πολιορκικῆς νόσου τῆς ἐν Ἀθήναις ἐνστασιφάσης, ἐξ ἧς εἶδεν ἀποθανόντας ἀφροτέρους τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ Ξάνθιππον καὶ Πάραλον, οὓς εἶχεν ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῦ συζύγου καταλιπὼν μόνον γόνον αὐτοῦ τὸν Περικλέα υἱὸν τῆς περιφήμου Ἀσπασίας.

Ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη διήρκεσεν ἡ ἐξουσία τοῦ Περικλέους, τοῦ καὶ Ὀλυμπίου ἀποκαλεσθέντος, ὡς ἐκ τῆς μεγαλοπρεπειᾶς τῆς συμπεριφορᾶς του, τοῦ μαρμαρίνου ἀταραξίας τοῦ προσώπου τῆς ἀμεταβλήτου ἡρεμίας τῆς ψυχῆς τοῦ ὕψους καὶ τῆς δεινότητος συνάφῃς τῆς εὐγλωττίας του· τὰ ἔτη δὲ ταῦτα ὑπῆρξαν ἀνκντήρητος καὶ ἡ λα-

προτέρα τῶν Ἀθηνῶν ἐποχῇ, καθ' ἣν αἰσιώτεροι καὶ εὐμενέστεροι περιστατοὶ παρήγαγον ἐξαιρετικά καί, ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν, νέα φαινόμενα.

Ἡ ναυτική δύναμις τῶν Ἀθηνῶν εἶχεν ἐποδιῶσι μέχρι τῶν ἀσιατικῶν χωρῶν τοὺς Πέρσας, ὥστε οἱ Ἕλληνες μετήλθον τὴν ἀμυντικὴν αὐτῶν θέσιν εἰς ἐπιθετικὴν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐν Ἀσίᾳ συμπολιτῶν τῶν. Εὐγνώμων ἡ Ἑλλάς ἐτάξε τὴν πόλιν τοῦ Κέκροπος ἐπὶ κεφαλῇ τῆς δημοσπονδίας τῆς Δῆλου, καὶ ἀνέθηκεν αὐτῇ τὴν διαχείρισιν τοῦ τῆς νήσου ἐκείνης κατατεθέντος ταμείου. Ἡ Σπάρτη εἶχε μὲν ἀνέκαθεν τὴν ἐν ταῖς μάχαις ἀρχηγίαν, ἀλλὰ ἡ κατὰ ἀνάγκαν ἰσχύς τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ ἐπὶ Πausanous προδοσία μετεβίβασαν εἰς αὐτὰς Ἀθήνας τὴν ἀρχηγίαν ταύτην, καταστήσαντες αὐτὰς μέσον πολιτικῆς διευθύνσεως, καὶ οὐ πολλὰ μετατραπέσαν εἰς ἀπόλυτον δεσποτείαν. Αἱ Ἀθηναῖαι τῶντι συνισθάνομεναι τὴν δύναμιν τῶν, περὶ ἧς ὁ Περικλῆς ἐτήρει ἐν αὐταῖς ἀκραιφνῆς τὴν πεποίθησιν διὰ τῆς ἀδιαλείπτου ἀπαιτήσεως εἰς τὴν καρδίαν τῶν πολιτῶν τοῦ αἰσθητικῆς τῆς ὑπεροχῆς τῶν, ἐπὶ τῇ ἐπὶ τέλους καὶ ἀναμφισβητήτως ἐκέντρον καὶ ἡ ἀρχή, οὐχὶ πλέον δημοσπονδίας, ἀλλ' αὐτόχρημα αὐτοκρατορίας τῶν συμμάχων μεταβληθέντων εἰς φορολογουμένους ὑπηκόους. Ἡ δημοκρατικὴ ἐπιγορήγησις ἡ πρὸς διατήρησιν τοῦ στόλου ὑπὸ τῶν συμμάχων παρεχόμενῃ καὶ εἰς 460 τάλαντα ἐπὶ Ἀθηναίων δριστεύσας, ἀνελιδάσθη ἐπὶ Περικλέους εἰς 600—τὸ ταμεῖον ἀπὸ τῆς Δῆλου, διὰ τολμηροτάτου πραξικοπήματος, μετεκομίσθη εἰς Ἀθήνας—ἡ πολιτικὴ ἀνεξαρτησία τῶν ὑποτελῶν λαῶν ὁμογενῶν κατ' ὀλίγον ἐξέλιπε, τῆς ἐξουσίας τῶν Ἀθηνῶν ἐνσκουμένης ἀπ' εὐνοίας ἐπ' αὐτῶν καὶ τῆς ἐπεμβάσεως ἐπὶ ἐσωτερικῆς αὐτῶν διαχειρίσεως. Αἱ ἀφηνίασαν μὲν ποτε τινὲς τῶν νήσων καὶ πόλεων, ἀλλὰ ὁ Περικλῆς ὑ-

πέταξεν αὐτὰς κατὰ κράτος. Ἡ Νάξος, ἡ Θάσος, ἡ Αἰγίνα, ἡ Εὐβοία καὶ, μετὰ ἐννέα μηνῶν πολιορκίαν, ἡ Σάμος ἐκυψάν τὸν αὐχένα, καὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ καταδράψωσι τὰ τείχη τῶν, νὰ παραδώσωσι τὰ πλοῖά τῶν, νὰ δεχθῶσιν ἀθηναϊκὴν φρουρὰν καὶ ἀθηναίους διοικητάς, ν' ἀποτίσωσι τὰς δαπάνας τοῦ πολέμου, νὰ δώσωσιν δημήρους ἐξασφαλίζοντας τὴν μέλλουσαν αὐτῶν ὑποταγὴν, καὶ, τὸ σπουδαιότερον πάντων, νὰ ὑποβάλωσιν εἰς τὴν κρίσιν τῶν ἀθηναϊκῶν δικαστηρίων ἀπάσας τὰς ποινικὰς καὶ πολιτικὰς ὑποθέσεις, καὶ αὐτὰς τὰς προσωπικὰς διαφορὰς καὶ οἰκίαικας διενέξεις. Τότε δὴ τότε αἱ Ἀθηναῖαι εἶδον συρρέον εἰς αὐτὰς τὸ πλῆθος τῶν διαδίκων, τῶν ἀπὸ πάσης πόλεως καὶ ἀπὸ τῶν ἀπωτέρων χωρῶν τῆς ἐπικρατείας ἐρχομένων, ἵνα καὶ αὐτὸν τὸν φόρον τῶν δικαστικῶν δαπανῶν τελέσωσιν εἰς τὴν κυρίαν πόλιν, ἐνθ' ὁ Περικλῆς κατατροπώσας καὶ αὐτὸ τὸ Βυζάντιον, ὡς δῆθεν βοηθῆσαν τοὺς Σαμίους εἰς τὸν κατὰ τοῦτων πόλεμον, ὑπὸ ἑκατοντρίηρους δὲ στόλου ἀκολουθούμενος, περιήρχετο τὰς ἀκτὰς τοῦ τε Πόντου καὶ τῆς Πελοποννήσου, ἐπιδεικνύμενος οὕτω τὴν ἀκαταμάχητον ὑπεροχὴν καὶ δύναμιν τῶν Ἀθηνῶν, τῶν ἐπευφημουσῶν τὴν ἥρωα, τὸν δυνηθέντα ν' ἀναβιδάσῃ αὐτὰς εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν τῆς δόξης καὶ τῆς εὐδαιμονίας, χωρὶς νὰ περιπέσῃ ποτὲ εἰς οὐδεμίαν ἀπερισκῆψίαν—ὃν δι-οικοῦντα μὲν τὸ ἔθνος διὰ δεσποτικῆς ἐξουσίας, οὐδέποτε δὲ τὸν τοῦ ἡγεμό-νος τίτλον ἀναλαβόντα—τὸν καλύψαν-τα, ὡς ἐκ ταύτης τῆς ἔμφρονος αὐτοῦ διαγωγῆς, ἅπαντα τὰ ἐλαττώματα τοῦ δημοκρατικοῦ συστήματος, τοῦθ' ὅπερ παρέχει τὴν ἀπόδειξιν ὅτι οὐχὶ ὁ τύπος ἀλλ' ἡ οὐσία ἀποτελεῖ τὸν γα-ρακτῆρα οἰουμένης κυβερνητικῆς πολι-τεύματος, καὶ ὅτι ὁ λαὸς, ἔχει ἀνάγκη ἄλλου πινός στοιχείου, ἐκτὸς ἐαυ-τοῦ, ὅπως δῆποτε καλουμένου, ὅπως αἱ πράξεις αὐτοῦ ἰθύνονται διὰ κα-

λῶς ἐννοουμένης ἐλευθερίας πρὸς ἐπι-
τευξιν τῆς ἀληθοῦς εὐημερίας του. Εὐ-
τυχὴς δὲ ὁ λαὸς ἐκεῖνος, ὅστις δύνα-
ται νὰ περιέλθῃ, ἐν τισι περιπτώσεσι μά-
λιστα, ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Πεισι-
στράτων, τῶν Ἀριστειδῶν, τῶν Κιμῶ-
νων καὶ τῶν Περικλέων!

Εἰς τοιαύτην ἔξοχον περιωπὴν ἀνελ-
θουσὼν τῶν Ἀθηνῶν, ἰσχυρῶν κατὰ θά-
λασσαν, διαπουτῶν κατὰ τὸ δοκοῦν αὐ-
ταῖς ἅπαντα τὰ τῆς ἐπικρατείας, μὴ
φοβουμένων τὰς τῶν ἐναντιῶν εἰσβολὰς
ἐντὸς τοῦ περιδόλου τῶν τειχῶν, ἅτινα
τὴν μὲν πόλιν προσφύλαττοι, τὸν δὲ
στόλον ἐν τοῖς λιμέσι περιέκλειον, προ-
τεθέντος καὶ τρίτου εἰς τὰ δύο μακρὰ
τείχη ὑπὸ τοῦ Περικλέους, εἶπετο ὅτι ὤφει-
λον ν' ἀνὰ δειχθῶσιν ἀντάξαι τῆς θέ-
σεώς των ταύτης καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἄλ-
λην ἔποψιν. Ἐντεῦθεν, ἀφοῦ ὁ Περικλῆς
τὴν μικρὰν πρωτεύουσάν τῆς ἀγούρου Ἀτ-
τικῆς κατέστησε τὴν πρώτην πολιτικὴν
δύναμιν τῆς Ἑλλάδος, ἐνδελεχῶς ἐπε-
δόθη εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ καλλιτε-
χνικοῦ καὶ φιλολογικοῦ ἀθηναϊκοῦ πνεύ-
ματος, θείας οὕτω τὴν ἀκράδαντον βί-
σιν τῆς δόξης ἐκείνης, εἰς ἣν καὶ μό-
νην μετὰ τὰς ἐπεθούσας περιπειεῖας
καὶ συμφορὰς ἤδυνάτο ἡ πόλις ν' ἀ-
ποβλέψῃ, καὶ ἦτις μέχρι τοῦδε ἐκρέει
τὴν ἀπαστρέπτουσαν αὐτῆς λαμπρότητα
ἐφ' ἧς πᾶσαν τὴν ὑφήλιον, ἔστι δὲ εἰς
αἰῶνα τὸν ἄπαντα ὁ φωταυγὴς ἀστήρ,
ὁ ἐν τῇ σκοτίᾳ διακροτῶν τὴν ἀδλ-
λον καὶ ἀβέβαιον ὁδοπορίαν τῆς ἀν-
θρωπότητος. Καὶ ἰδοὺ ἀνοικοδομούμενα τὰ
ὑπὸ τῶν Περσῶν καταστραφέντα τε
μένῃ ἰδοὺ νέαι ἀναγερόμεναι καὶ εἰς
τοὺς θεοὺς τοὺς τὴν πόλιν διασώσαν-
τας ἰδοὺ ὁ Παρθενῶν, ἰδοὺ τὰ Προπύ-
λαια, τ' ἀθάνατα ταῦτα μνημεῖα τῆς
μεγαλοπρεπειᾶς καὶ τῆς ὠριότητος. Ἡ
σμίλη τοῦ Φειδίου, τοῦ Πολυκλή-
του, τοῦ Σκόπα, τοῦ Ἀλκαμένηος,
τοῦ Ἀγορακρίτου, τοῦ Μύρωνος καὶ πολ-
λῶν ἄλλων περιφανῶν γλυπτῶν τῆς Ἑλ-
λάδος, καὶ ὁ χρωστήρ τοῦ Ζεύςδος, τοῦ

Παρρασίου, τοῦ Παναῖνου ἀδελφοῦ τοῦ
Φειδίου, ἐλάμπρουν δι' ἀγαλμάτων καὶ
ἐξαισιῶν ζωγραφημάτων τὰ κτίρια ταῦ-
τα, καὶ ἐπλούτιζον τὴν πόλιν διὰ μυρί-
ων ἄλλων καλλιτεχνημάτων. Τὸ θέα-
τρον τοῦ Βάκχου ἐπεραιοῦτο, καὶ τὸ θέα-
δον ἀνηγείρετο ὡς ναὸς εἰς τὴν ἀρμονίαν
ἀφιερουμένος. Ταῦτα δὲ τὰ μνημεῖα τὰ πα-
ριστάοντα ἐν ταῖς λεπτομερεῖαις αὐτῶν
τὰς ἄττικὰς παραδόσεις καὶ τὰ μεγα-
λουργήματα καὶ ἐνδοξα κατορθώματα
τῆς Ἑλλάδος, ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀνεξέ-
πυρουν ἰσχυρῶς τὸν πατριωτισμὸν καὶ
τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα, ἀνέπτυσσον τὴν
ἀδράν ἐκείνην φιλοκαλίαν τὴν διακρί-
νσαν τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τῶν ἄλλων
Ἑλλήνων, καὶ συνέδραον στενότερον τοὺς
πολίτας μετὰ τῆς πατρίδος των διὰ το-
μεγαλείου καὶ τῆς λαμπρότητος αὐ-
τῶν, ἐμψυχούντα ἀφ' ἐτέρου τὰς π-
χνας καὶ τὸ ἐμπόριον, καθ' ὅσον πε-
ρεῖχον ἐργόχειρον μὲν εἰς παντὸς ἐπ-
δους τέκτονας, ἀφορμὴν δὲ εἰς τοὺς ἐπ-
πόρους νὰ ἐξασκῶσι τελεσφόρως πᾶσαν
βιομηχανίαν καὶ ἐπιχειρήσιν πρὸς ἐπ-
ταγωγὴν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς τῶν πολυ-
ποικίλων ὑλῶν, τὴν ἀναγκαίων εἰς τοὺς
αὐτὰς οἰκοδομὰς, ἐπεκτεινομένων οὕτω
τὴν ἐμπορικὴν σφέσσειν κατὰ ξηρὰν καὶ
κατὰ θάλασσαν μετὰ τῶν ἄλλων λα-
ῶν. Κέντρον τῆς ἐνεργείας ταύτης
Περικλῆς γενόμενος, διένειμε θαρραλέως τὸ
δημόσιον πλοῦτον, καὶ διὰ τοιαύτης γενναῖ-
οδόρου ὠφέλειος προήγαγε πᾶσαν πνευμα-
τικὴν ἱκανότητα, ἀτάσας δὲ τὰς δια-
νοητικὰς δυνάμεις ἐνηγχόλησε πρὸς
εὐκλείαν τῆς πατρίδος του.

Ἐνῶ δὲ προήγαγε τὸν πρὸς τὴν ἐπ-
γαλίαν ἔρωτα, ὑπέβαλε συνάμα καὶ
τὴν πρὸς τὰς τέρψεις τάσιν τῶν Ἀθηναίων
διαλογιζόμενος ἴσως, ὅτι ἦν ἀφ' ἐνὸς μὲν
ἀναγκαῖον νὰ διαπῇ διεξοδὸν τινα εἰς
τὴν ὑπέρχειλον ζωτικότητα τοῦ λαοῦ,
τοῦ κακτημένου κάπως τὸ δικαίωμα μετὰ
τοσοῦτους κινδύνους καὶ τελευαύτας νίκας
ν' ἀπολαύσῃτο κακοῦ τῶν κόπων του καὶ
τῆς ἀξίας του— ἀφ' ἐτέρου δὲ ὡφέλιμον

ἡ ἀποσπᾶ ἐνίοτε τὸν νοῦν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν πολιτικῶν ἐπασχολήσεων. Ἐν θραχεῖ δι-
αστήματι χρόνου εἶχον θαυμασίως αὐ-
ξήσει αἱ δημόσιοι πρόσδοι· τὰ ξένα
πλούτη τὰ ἀποκτηθέντα ἐν ταῖς κατὰ
κατὰ τῶν Περσῶν μάχαις εἶχον διανεμη-
θῇ εἰς τὸν λαόν—οἱ ἔμποροι εἶχον κα-
τακυριεύσει ὅλα τὰ ἔμπορεῖα τῶν πέ-
ρσι χωρῶν—αἱ ἀποθῆκαι ἔγελον τῶν
ἐκλεκτοτέρων καὶ πλουσιωτέρων εἰδῶν
τὰ τοῦ Λαυρίου μεταλλεῖα ἐξωρύττον
το—τὰ μάρμαρα τῆς Πεντέλης ἐ-
λατομοῦντο—ἡ γεωργία, ἡ τέχνη αὐτὴ
ἡ μόνη θεωρουμένη ὡς ἀρμόζουσα εἰς
ἐλευθέρους ἄνδρας, εἶχε κατισχύσει τῆς ἀ-
φορίας τῶν περιχώρων ὡς ἐκ τούτου δὲ ὁ
φύσει φιλήδονος, εὐχαρις καὶ ἄφροντις Ἀ-
θηναῖκός λαὸς εἶχεν ἄφθονα τὰ πρὸς δι-
ασκέδασιν μέτα. Ἐντεῦθεν ἡ πομπὴ τῶν
ιερῶν τελετῶν, τὸ μεγαλοπρεπὲς τῶν
θεαμάτων, ἡ ἐν γένει πολυτέλεια, ἡ
τις ἐπὶ τέλους κατήντησε καὶ ὑπερβο-
λική, ἐκ τῆς Ἰταλίας, τῆς Σικελίας,
τῆς Κύπρου, τῆς Λυδίας καὶ τοῦ Πόν-
του εἰσπαγομένων τῶν πρὸς τρυφὴν καὶ
διακόσμησιν ἀναγκαίων.

Ἐν μέσῳ τῶν παντοειδῶν τούτων
ἡδονῶν, καὶ ἴσως ἐν μέρει ἕνεκεν αὐ-
τῶν, διέλαμψεν ἐν Ἀθήναις καὶ τὰ
τοῦ νοῦς καὶ τῆς φαντασίας γεννήμα-
τα. Πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης αἱ Ἀθη-
ναι, ὑπερτεροῦσαι κατὰ τὴν πολιτικὴν τάς
ἄλλας πόλεις, δὲν εἶχον οὐδένα τεχνίτην
δυνάμενον ὑπερπαταχθῆ πρὸς τοὺς
τοῦ Ἀργεῦς, τῆς Κορίνθου, τῆς Σικυῶ-
νος, τῆς Αἰγίνης, τῆς Λακωνίας καὶ ἄλ-
λων πόλεων· διέπρεπε δὲ ἡ ἰωνικὴ καὶ
αἰολικὴ σχολή. Ἀφοῦ ὅμως ἡ πα-
ρὰ τοῦ Περικλέους ἡρξάτο κατέρου-
σα τοσοῦτον ἔξοχον ἐν Ἑλλάδι θέ-
σιν, κατέστη ταυτοχρόνως καὶ τὸ
κέντρον, πρὸς ὃ αἱ τέχναι καὶ ἡ φι-
λολογία συνήρχοντο, ὡς εἰς ἰδίαν κοι-
τίδα, καθ' ὅσον ἐκεῖ ἀνεύρισκον ἐνθάρ-
ρυνσιν, συμπάθειαν, ἐπαίνους καὶ ἐτέρως
ἀμοιβάς.

Εἴπομεν περὶ τῶν τεχνῶν, νῦν δὲ θαυ-

μάζομεν τὴν τραγωδίαν, τὴν διακρίνου-
σαν ἐν τῇ φιλολογίᾳ τὴν ἐποχὴν τοῦ
Περικλέους, καὶ συγκινούσαν τοὺς εὐαι-
σθητοὺς Ἀθηναίους διὰ τῶν ἀθανάτων
σκηνῶν τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σοφοκλέους,
τοῦ εὐνοουμένου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ποι-
ητοῦ, τοῦ Εὐριπίδου—τὴν κωμωδίαν δὲ
φείλουσαν μὲν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ἣς ἀ-
πέλαυνον ἐν Ἀθήναις οἱ ποιηταί, τὴν σπου-
δαιότητα καὶ δημοτικότητα αὐτῆς, εἰς
δὲ τὸν Ἀριστοφάνη, τὸν μόνον μέχρις
ἡμῶν κάπως διασωθέντα ἐκ τῶν τῆς
τελευταίας ἐποχῆς τῆς ἀρχαίας κωμω-
δίας ποιητῶν, τὸ χάριεν τοῦ σαρκασμοῦ,
τὸ σπινθηροβόλον τῆς φράσεως, τὸ ἔντε-
χον τῆς συνθέσεως—τὴν ἀστρονομί-
αν δι' ἣς ὁ Μέτων ὀρίζει τὰ ὅρια
τοῦ ἔτους καὶ σχηματίζει τὸν ἐκ δε-
καεννέα ἑτῶν κύκλον, ὅπως συναρμολο-
γήσῃ τὸν Ἰήλικόν μετὰ τοῦ σελήνι-
ακοῦ ἐνιαυτοῦ—τὴν ρητορικὴν, ἐν τοῖς
διαφόροις εἶδεσι τῆς ὁποίας διαπρέπου-
σιν ὁ Ἀντίφων, ὁ Ἀντιδίκης, ὁ Λυσίας—
τὴν ἱστορίαν ἔχουσιν ἱεροφάντην τὴν Ἡρό-
δοτον καὶ ἀκλόουθον τὸν Θουκυδίδην,
ἐφάμλλον αὐτοῦ ἀκολούθως ἀναδειχθέντα
—τὴν φιλοσοφίαν, ἐν ἧῷ Ζήνων διαμορφοῦ
τὴν λογικὴν καὶ τὴν διαλεκτικὴν—
ἐν ἧ ὁ Ἀναξαγόρας διχιδίων τὰ φῶτα
τοῦ Θάλητος, τοῦ χωρίταντος τὴν με-
λέτην τῆς φύσεως ἀπὸ τῆς μελέτης
τῆς θρησκείας, πρεσβεύει τὴν ἀρ-
χὴν μιᾶς αὐθυπόκτου καὶ τελείας δυ-
νάμεως, οὗτης αἰτίας τῆς τοῦ ὕλικου κό-
σμου συστάσεως—ἐν ἧ ὁ Σωκράτης κηρύτ-
τει τὸ εὐαγγέλιον τῆς νέας ἡθικῆς, ἀναγνω-
ρίζει καὶ διδάσκει τὴν Ὑψίστην Σο-
φίαν, ἀγνωστον μὲν καὶ ἀόρατον, ἐκ-
δηλούμενη ὅμως ἐν τοῖς πλάσμασιν
αὐτῆς, περὶ τῶν πάντων προνοοῦσαν
καὶ τὰ πάντα διέπουσαν, καὶ ἀποκα-
λύπτει τὴν σαφρότητα τῶν σοφιστῶν,
ὧν ἡ σχολὴ εἶχε συστήθῃ ὅταν, ἐννυή-
σαντες οἱ πολῖται ὅτι ἕκαστος ἡδύνατο
να συμμετάσχη τῆς τοῦ τόπου διοικήσεως,
ἠθροίσαν ἀπαντες τὴν ἐπιθυμίαν νὰ
καλλιστρήσῃ τὸ πνεῦμά των, πρὸς τὸν

σκοπὸν οὐχὶ ν' ἀποκ-τήσῃσι γνώσεις, ἀλλὰ νὰ μάθῃσι τὴν τέχνην τοῦ συλλογίζεσθαι καὶ ἀγορεύειν—ἐν ἧ ὁ θεὸς Πλάτων ἰδρύει τὴν Ἀκαδημίαν.

Οὕτω λοιπὸν αἱ Ἀθηναίαι ἐν διαστήματι τεσσαράκοντα ἐτῶν κατέστησαν ἡ ἐστία τοῦ πλούτου, τῆς ἰσχύος, τῆς φιλολογίας, τῆς φιλοσοφίας, τῶν ὠραίων τεχνῶν· πλὴν δὲ τούτων ἀπάντων καὶ ἔτερον σπουδαιότατον γεγονός διέκρινε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, περὶ οὗ ἐν ὀλίγοις ποιούμεθα λόγον ἐνταῦθα.

Ἐξῆς δὲ κατὰ τῶν Σαμίων πόλεμος—πολεμικὰ τε καὶ ἄλλα πλοῖα ἤρχοντο καὶ ἀπῆρχοντο ἀδιαλείπτως—πολλοὶ μετέβαινον εἰς Ἀθήνας, εἴτε πρὸς διασκέδασιν, εἴτε πρὸς ἐργασίαν, εἴτε πρὸς διδασκαλίαν καὶ οὐκ ὀλίγαι γυναῖκες σὺν τούτοις. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὡς τινες λέγουσιν, ἐνδεχόμενον δὲ καὶ μετὰ ταῦτα, εἰκοσάετις νεῆες ἀναφάνεσθαι ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ. Χαριτόβορτος, μελίφωνος, εὐγλωττος, εὐφυὲς ἔλκει πρὸς ἑαυτὴν τὴν προσοχὴν καὶ τὸν θαυμασμὸν ἀπάντων τῶν πολιτῶν. Ὁ Περικλῆς δὲ ἐγκλείων ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ πᾶν ἄβρὸν αἰσθημα, τὴν λατρείαν τοῦ καλοῦ καὶ τὸν θαυμασμὸν τῆς μεγαλονοίας δὲν ἠδύνατο νὰ μείνῃ ἀδιάφορος ἀπέναντι τῶν θαμβάλεων θελγῆτῶν τοῦ ἐξαισίου ἐκείνου πλάσματος. Αἱ καρδίαι αὐτῶν συνητῆθησαν, καὶ διὰ τοῦ ἰσχυροτέρου καὶ ζωηροτέρου ἔρωτος συνεδέθησαν· τοιοῦτοτρόπως δὲ ὁ ἐξοχώτερος τῶν τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἀνδρῶν ἐποίησε κοινωνὸν καὶ συμμετόχον τῆς λαμπρᾶς τύχης τοῦ τὴν ἐπιφανεστέραν τῶν γυναικῶν, τὴν Ἀσπασίαν. Καὶ εἶχε μὲν σύζευχθ' ὁ Περικλῆς ἄλλην ἀγνώστου ὀνόματος σύζυγον, μεθ' ἧς ἐγέννησε τοὺς δύο υἱούς, οὓς ἤδη ἐμνημονεύσαμεν ἀκολούθως ὅμως διεξεύχθη αὐτὴν ἕνεκα λόγων, οὓς ἡμεῖς δὲν γινώσκομεν, δοὺς αὐτῇ ἕτερον σύζυγον, διότι ὁ νόμος ἐπέτρεπε μὲν τὸ διαζύγιον, ἐπέβαλλε δὲ εἰς τὸν σύζυγον τὸ καθήκον νὰ προνοῇ, δι' ἄλλου σύζυγου, περὶ τῆς προ-

στασίας τῆς διαζευγνομένης γυναικός. Μία τῶν κυριωτέρων μεριμνῶν τῶν τότε οἰκογενειῶν ὑπῆρχεν ἡ διατήρησις τῆς ἰδίας γενεᾶς· ὡς ἐκ τούτου εἶναι λίαν πιθανὸν ὅτι ὁ πρῶτος γάμος ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς σκέψεως, ἐνῷ ὁ δεύτερος βεβαίως τῆς ἀνάγκης, ἣν πᾶσα εὐαίσθητος ψυχὴ αἰσθάνεται, τοῦ νὰ συνταυτίζηται μετ' ἄλλης δι' ἀμοιβαίας συμπαθείας καὶ διὰ κοινῶν ἐφύσεων. Ἐκτοτε ἡ μικρὰ καὶ στενὴ οἰκία τοῦ Περικλέους, ὡς ἦσαν ἅπασαι αἱ τῶν πλουσιωτέρων πολιτῶν οἰκίαι, καίτοι περιλαμβανούσαι πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ τέρψῃ τὴν οἰκιακὴν βίωσιν, ἐγένετο τὸ ἐντευκτήριον, ὁ ναὸς τῆς καλλιτεχνίας, τῆς καλλιπείας, τῆς πολιτικῆς, τῆς φιλολογίας, τῆς φιλοσοφίας καὶ πάσης ἡθικολογικῆς καὶ κοινωνικῆς συζητήσεως, χαρακτηρισζομένης ὑπὸ τῆς κομφόσεως ἐκείνης λεπτότητος, ἣν κατὰ φυσικὴν καὶ λογικὴν συνέπειαν ὑπηγόρευεν ἡ ἑκτακτος ἐμφάνισις γυναικός ἐν ταιαύταις συνεντεύξεσι καὶ συνδιατριβαῖς. Εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην συνέρρεον οἱ ἐκ τῆς Ἰωνίας καὶ Σικελίας ἀφικνούμενοι εἰς Ἀθήνας διάσκημοι περιηγηταί· εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην δὲν ἀπηξίουσαν νὰ συνέρχωνται ὁ Ἀναξαγόρας, ὁ Ζήνων, ὁ Φειδίας, ὁ Εὐριπίδης, ὁ Σωκράτης ὅπως ἀκροῶνται τῆς Ἀσπασίας μετ' εὐφραδείας, αἰσθαντικότητος καὶ χάριτος διχλεγομένης περὶ τῶν ὑψηλοτέρων κοινωνικῶν ἀντικειμένων, περὶ τῶν προσόντων τῶν συζύγων, περὶ τῆς ἀποστολῆς τῆς γυναικός. Ἦν θέαμα παράδοξον τοῦτο, ἀλλ' ἔτι παρὰδοξότερον, ὅταν ἡ Ἀσπασία περιστοιχιζομένη ὑπ' ἄλλων γυναικῶν ἐνέπνεεν αὐταῖς τὸ θάρρος τῆς ἀρετῆς, διηγείρεν εἰς τὴν καρδίαν τῶν τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ φιλοῦ των, ἐδίδασκεν αὐτάς τὰ οἰκιακά των καθήκοντα καὶ τὰς κοινωνικὰς αὐτῶν λειτουργίας. Καὶ δὲν ἦτο ἀσύνηθες τὸ νὰ συνέρχωνται αἱ γυναῖκες. Ἐνῷ ὁ ἀνὴρ ἔζη ἐκτὸς τῆς οἰκίας, ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἐν ταῖς συναθροίσεσιν, ἐν τοῖς συσσιτίοις, ὅπου ἠδύνατο νὰ εἴρῃ λό-

γον συζητήσεως ἢ μελέτης, αἱ γυναῖκες ἐτηροῦντο ὡς ἐν φυλακῇ ἀποκεκλεισμένοι πάσης κοινωνικῆς σχέσεως. Δὲν ἐπετρέπετο αὐταῖς νὰ ἐέλθωσιν εἰμὴ ὅπως ἀκολουθήσωσι τὰς λιτανείας καὶ τὰς κηδείας, ἢ ὅπως συμμετάσχωσιν ἐπισήμου τινὸς θρησκευτικῆς τελετῆς, ἐνίοτε δὲ συνωδεύοντο εἰς τὸ θέατρον ἐν τραγικῇ μόνον παραστάσει, εἰς θέσεις ἐπὶ τούτῳ προσδιωρισμένας, πάντοτε δὲ μετὰ μεγίστης ἐπιμελείας κεκαλυμμένα κατὰ τὸ ἔθος τῶν ἀνατολικῶν. Ὅλον τὸ βάρος τῶν οἰκιακῶν ἔργων καὶ φροντιδῶν ἐπέβαλλετο εἰς τὰς γυναῖκας, αἵτινες ὡς ἐκ τούτου ἐτύγγανον ἀγωγῆς συμφώνου πρὸς τὸν προορισμὸν τούτον. Μόνη ἀνακούφισις εἰς τὴν μονότονον ταύτην ὑπαρξὶν ἦν τὸ νὰ συνέρχωνται, νὰ ἐπισκέπτωνται ἀλλήλας καὶ νὰ συνδιασκέδάζωσι φλυαροῦσαι, κακολογοῦσαι, παῖ'ουσαι καὶ λαιμαργοῦσαι. Καὶ εἰθίζοντο μὲν ἐν Ἀθήναις αἱ τῶν γυναικῶν συναναστροφαί, ἀλλ' ἡ διαφορὰ ὑπῆρχε μεγίστη μετὰ τῶν συνήθων συναναστροφῶν καὶ τῶν ὑπὸ τῆς Ἀσπασίας συγκροτουμένων, αἵτινες, ὡς νεοφανὲς γεγονός, ἠδύνατο καὶ νὰ παράσχωσιν ἀφορμὴν εἰς πλείστας παρεξηγήσεις. Ἀλλὰ πῶς δύναται τις νὰ πιστεῦσῃ ὅτι εἶχόν τιτὸ μεμπτέον, ἀφοῦ ὅλεπομεν τοσοῦτους ἐξόχους ἄνδρας προθύμως ἐπιζητοῦντας τὴν ἐν ταῖς ὁμηγόρεσι ταύταις συμμετοχὴν, τὸν Ἀναξαγόραν, ἐκτιθέντα ἐνώπιον τῆς Ἀσπασίας τὰς ὑψηλὰς δοξασίας τῆς φιλοσοφίας του, τὸν Σοφοκλῆ καὶ τὸν Εὐριπίδην ἀναγινώσκοντας τὰς τραγωδίας των, τὸν Φειδίαν ἐκτυλίσσοντα τὰ μυστήρια τῆς τέχνης, τὸν Σωκράτη καλοῦντα αὐτὴν διδάσκαλον ἐν τῇ καλλιπειᾷ, αὐτὸν δὲ τὸν Περικλῆ, τὸν σοβαρὸν τοῦτον πολιτικόν, τὸν εὐγλωττον ῥήτορα, ἐκ τῶν χειλέων τοῦ ὁποίου οὐδέποτε ἐξῆλθε βάνυστος φράσις, τὸν πρῶτον πολίτην τῆς πατρίδος του, συζήσαντα μετ' αὐτῆς ἐπὶ εἰκοσαετίαν καὶ ἐπέκεινα ἐν ἀναλλοιώτῳ ὁμονοίᾳ καὶ ἔρωτι. Ποσάκις

ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἀπὸ τῆς τύχης τῆς ἀγορᾶς, ἀπὸ τῆς πάλης τῶν συζητήσεων, ἀπὸ τοῦ καμάτου τῶν δημοσίων ἀσχολιῶν, πλήρης ἐνίοτε πικρίας ἐνεκα τῶν κατ' αὐτοῦ τεκταινουμένων ραδιουργιῶν τῶν ἐχθρῶν του, ἐν οἷς καὶ αὐτοὶ οἱ υἱοὶ του, ποσάκις εὗρεν ἐν ταῖς τερπναῖς ταύταις συνδιαλέξεσι τὴν γαλήνην, τὴν ἀνάπαυσιν, τὴν τέρψιν τῆς ψυχῆς, τὴν ἀναπνεύσαν τὴν διάνοιαν, καὶ καταπραΰνουσαν τὸν σάλον τῆς καρδίας! Ἀλλὰ καὶ ὁποίων δυσαρσεκειῶν καὶ ὀδυῶν αὐταὶ πάλιν τῷ ἐγένοντο πρόξενοι!

Ἡ Σπάρτη ἔδωκε πάντοτε μετὰ φθονεροῦ ὀφθαλμοῦ τὴν πρῶτον καὶ τὴν μεγαλύτερον τῶν Ἀθηνῶν ὡς ἐκ τούτου οὐδενὸς ἐφείδετο μέσου, ὅπως, εἰ δυνατόν, ταπεινώσῃ μὲν ἢ καὶ ἐξαφανίσῃ τὴν ὑπεροχὴν αὐτῶν, καταστρέψῃ δὲ τὸν Περικλέα, θεωρούμενον, καὶ δικαίως, τὴν θάσιν καὶ τὸ στήριγμα τῆς πολιτείας· ἐντεῦθεν τὰ μὲν παράπονα τῶν κατὰ τῆς δεσποτείας τῶν Ἀθηνῶν δυσανασχετούσων πόλεων ὑπέβαλλε καὶ ἐξήγειρε, κατὰ δὲ τοῦ Περικλέους κατηγορίας καὶ συκοφαντίας ἐχάλειυεν. Ἡ ἐν Ἀθήναις ἀριστοκρατικὴ ἢ συντηρητικὴ μερὶς καὶ ἡ Σπάρτη εἰς τὸν αὐτὸν σκοπὸν συνητῶντο καὶ ἐπομένως συνεσθροβούντο. Ἀπὸ Θουκυδίδου τοῦ πρεσβυτέρου ἀναλαβόντος τὴν ἀρχηγίαν τῆς συντηρητικῆς μερίδος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος, ἤρξαντο αἱ καταδρομαὶ κατὰ τοῦ Περικλέους, ἀλλὰ μόνον ἐν τῇ ἀγορᾷ τοῦ Θουκυδίδου ὅμως ἐξοστρακισθέντος, ἐξηκολούθησαν τὴν καταδίωξιν ἕτεροι ποταπότεροι, διάσπειραντες ὑποψίας κατὰ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τοῦ δικτάτορος, κατὰ τῆς ἀγνότητος τῆς διαγωγῆς του, μεμφομένοι τὴν πρὸς τὴν τυραννίαν τάσιντου μὴ ἔχοντες ὅμως τὸ θάρρος ν' ἀντιπαραταχθῶσιν ἀπέναντι τῆς δημοτικότητος αὐτοῦ καὶ εὐγλωτίας του. Οἱ κομφοδοὶ τῆς τότε ἐποχῆς, ἐκ τῶν ἔργων τῶν ὁποίων μικρὰ τινα ἀποσπάσματα σώζονται εἰσέτι, ἐπειράθησαν διὰ τῆς γλῆφς νὰ

καταστρέψαι τὴν γαστήρ. ἦν ὁ Περι-
κλῆς ἐξήσκει ἐπὶ τῶν συμπολιτῶν του·
ἀλλὰ τοῦ ἀποτελέσματος τούτου μὴ ἐ-
πιτεύχοντος. οἱ ἐχθροὶ τοῦ Περικλέ-
ους διελογίσθησαν νὰ τὸν προσβάλλωσιν
εἰς ὅ,τι μᾶλλον ἡγάπα καὶ ἐσεβέτο. Καὶ
πρῶτον μὲν Μένων τις, ἐργάτης τοῦ Φει-
δίου, κατηγορεῖ τούτον ἐπὶ ὑπερχίρσει,
ὡς δῆθεν καταχρασθέντα τὸν χρυσόν,
ὃν εἰς αὐτὸν ἐνεπιστεύθησαν, πρὸς καλ-
λωπισμὸν τοῦ ἐλεφαντίνου ἀγάλματος
τῆς Ἀθηνᾶς τοῦ Παρθενῶνος· τῆς κα-
τηγορίας ὅμως ἀποτυχούσης, καθύ-
σων τὰ χρυσὰ κοτήματα εὐκόλως
ἠδύναντο ν' ἀποσπασθῶσι καὶ σταθμισθῶ-
σιν, κατηγορήσαν αὐτὸν ἐπὶ ἱεροσυλίᾳ, ὡς
δῆθεν ἀπεικονίσαντα ἑαυτὸν καὶ τὸν Περι-
κλέα μεταξὺ τῶν προσώπων τῶν πα-
ριστανόντων ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τῆς θεᾶς
τῆν τοῦ Θησέως καὶ τῶν Ἀμαζόνων μά-
χην. Ὡς ἐκ τούτου ὁ Φειδίας κατεί-
χθη ἐν τοῖς δεσποτησίοις, ὅπου καὶ
ἀπέθανε. Κατηγοροῦνται ἀκολούθως ἐπὶ ἀ-
σεβείᾳ ὃ τε Ἀναξαγόρας καὶ ἡ Ἀσπασία·
μὴ δυνάμενων ὅμως τῶν κατηγορῶν οὐ-
δεμίαν λέξιν ἢ πρᾶξιν ν' ἀναφέρωσιν, ὡς
ἀποτελοῦσαν, κατὰ τὸν ὑφιστάμενον νό-
μον, τὸ τῆς ἀσεβείας ἐγκλήμα, ἢ ἀνάγ-
κη, κατ' αὐτοὺς, τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ νό-
μου, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐγένετο, τοῦ Δο-
πεύθους προτεινάντος, καὶ τῆς συνελεύσεως
παραδεξαμένης τὸ τερατῶδες διάταγμα,
δι' οὗ κατεδικάζοντο εἰς θάνατον οἱ μὴ πι-
στεύοντες εἰς τοὺς θεοὺς τοῦ Κράτους, καὶ
οἱ ἐνασχολούμενοι περὶ τὰ οὐράνια φαι-
νόμενα· πάραντα δὲ ὁ μὲν Κλέων ἢ
Θουκυδίδης ὁ Μιλησίου προσήγαγε (κα-
τηγορίαν ἐπὶ ἀσεβείᾳ κατὰ τοῦ Ἀναξα-
γόρου, ὁ δὲ κωμωδὸς Ἑρμιππος κατὰ τῆς
Ἀσπασίας ἐπὶ τε ἀσεβείᾳ καὶ προα-
γωγείᾳ. Αἱ κατηγορίαι ἥτιν σπουδαῖ-
αι, προκειμένου μάλιστα περὶ ξένων.
Ἀλλὰ ὁ μὲν Ἀναξαγόρας ἐξέφυγε τὰ
οἰαδήποτε ἀποτελέσματα τῆς κατηγορίας
διὰ τῆς φυγῆς αὐτοῦ παρασκευασθείσης ὑπ'
αὐτοῦ τοῦ Περικλέους, ὅστις καὶ τὸν
ἐπὶ αὐτῷ ἐκτός τῶν ὁρίων τῆς πόλε-

ως· καθ' ὅσον δὲ ἀφῆκε τὴν Ἀσπασίαν ἢ
ἐνώπιον τῶν Ἡλιαστῶν εὐγλωττῆς τοῦ
Περικλέους, αἱ παρὰ κλήσεις αὐτοῦ καὶ
τὰ δάκρυά του ἠδυνήθησαν νὰ τὴν σώ-
σωσι, τῶν δικαστῶν συγκληθέντων. Ἀ-
ποτυχούτων καὶ τῶν σκευωρῶν τούτων,
τὰ τοῦ φθόνου βέλη ἐστράφησαν ἀπ' εὐ-
θείας κατ' αὐτοῦ τοῦ Περικλέους, καὶ ἐ-
πομένως Δρακοντίδης τις πρότεινε ψή-
φισμα ὑποχρεοῦν τὸν Περικλῆ ἐἰς λογο-
δοσίαν, τοῦθ' ὅπερ ἰσοδυναμεῖ πρὸς κα-
τηγορίαν ἐπὶ σφετερισμῷ καὶ καταχρῆσει
τῶν δημοσίων χρημάτων οὐδεμίαν ὅμως ἐ-
λαβὼν ἐκδοσὴν ἢ κατηγορίαν αὐτῇ, καὶ τοι-
ουτοτρόπως ἀπασαί αἱ τῆς Σπάρτης ραδι-
ουργίαι κατέπεσον, αἱ ἐλπίδες τῆς συντη-
ρητικῆς μερίδος ἐματαιώθησαν, ἡ δὲ τοῦ
Περικλέους ἰσχὺς ἔτι μᾶλλον ἐκραταιώθη.
Ἐπὶ τέλους ἡ Σπάρτη ἀπέβαλε τὸ προ-
σωπεῖον ἀπαιτήτασα ὅπως κηρυχθῶ-
σιν αὐτόνομοι ὅλοι αἱ ἑλληνικαὶ πό-
λεις· ἐκ τούτου δὲ προέκυψεν ὁ Πελο-
ποννησιακὸς πόλεμος, καθ' ἣν περίπτωσιν
ὁ Περικλῆς ἐδήλωσεν ὅτι τὸ ταμεῖον
περιείχεν ἑξ̄ χιλιάδας ταλάντων, ἐκτὸς τοῦ
ἐν τοῖς ναοῖς κατατεθειμένου πλούτου.

Ἀλλὰ ὑπὲρ τὰ ὅρια τὰ ἡμῖν ἐπιβαλ-
λόμενα ἐξετάσθημεν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου
τῶν κατηγοριῶν· τοῦτο δ' ἐπράξαμεν ὅπως
καταδείξωμεν ὅτι ἐν παντὶ τόπῳ καὶ χρό-
νῳ ὁ φθόνος καὶ ἡ φιλαρχία τὰ πάντα χαλ-
κεύουσιν, οἱ δὲ κατὰ τῆς μεγαλοφυΐας ρα-
διουργοῦντες οὐδενὸς μέσου φείδονται, ἱερῶν
καὶ πολιτικῶν νόμους παραβλέποντες ἢ
διαστρέφοντες.

Διήλθομεν ἀκροθιγῶς τὴν ἐνδοξὴν
ταύτην ἐποχὴν τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρωπί-
νου γένους, καὶ ὑπεδείξαμεν τὰ ἐξαισια
συμβλήματα, δι' ὧν χαρακτηρίζεται κυρί-
ως ἡ ἐποχὴ ἐκείνη· ἀλλὰ τί ἦσαν αἱ Ἀ-
θῆναι ὑπὸ τὴν καθαρὰν ἐποψίν τοῦ τε
πολιτεύματος καὶ τῆς κοινωνίας; Τὸ τότε
πολιτικὸν σύστημα ἐλέγετο δημοκρατία,
διότι ὁ λαὸς συνήρχετο εἰς τὰς συνε-
λεύσεις, ἀλλ' ἡ ἱστορία ἀποδεικνύει ὅτι

τὰ πάντα ἐξήρτηντο ἐκ τοῦ κατὰ καιρὸν
τὰ δημόσια διέποντος ἐξόχου ἀνδρὸς,
εἴτε στρατηγοῦ, εἴτε δημαγωγοῦ. Ὁ Θε-
μιστοκλῆς, ὁ Ἀριστείδης, ὁ Κίμων, ὁ Πε-
ρικλῆς εἰσὶν οἱ ἄνδρες, οἵτινες διώκησαν
τὰς Ἀθήνας καὶ τὸ κράτος καὶ οἱ αὐ-
τουργοὶ τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ κλέους αὐ-
τῶν. Ἡ δημοκρατία πρὸς τούτοις εἶναι
αὐτόγραμμα δεσποτεία πάσης ἐπαχθε-
στέρα, διότι ἐπιβάλλεται μὲν κατὰ τῶν
ἐναντίων βιαιῶς, τοὺς δὲ ὑπ' αὐτὴν δι-
ατελοῦντας δι' ἀπολύτου ἐξουσίας διοι-
κεῖ, ἔστω δὲ παράδειγμα ὁ ἀθηναϊκὸς ἐπὶ
τῶν συμμάχων ζυγός. Καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις
καιροῖς τὰ αὐτὰ βλέπομεν. Ὡς πρὸς
τὴν κοινωνικὴν σύστασιν, ἀρκεῖ μόνον
ἡ ἀναφέρωμεν τοὺς δούλους, τὴν αἰ-
σχρὰν ταύτην κηλίδαν, ἥτις ἀμαυροῖ
τὸν πολυτελῆ μανδύαν, ὃν περιβάλλε-
ται ἡ ἀρχαιότης. Εἴκοσι χιλιάδες πο-
λιτῶν ἡριθμοῦντο ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ
τριακόσκι πεντήκοντα δούλων, ἐνῷ ἡ
Κόρινθος εἶχε τετρακοσίας ἐξήκοντα, τε-
τρακοσίας ἐβδομήκοντα ἡ Αἰγίνα, τρια-
κοσίας ἡ Ἀρκαδία, ἐν συνόλῳ δὲ καθ'
ὅλην τὴν ἔκτασιν τῶν ἐλληνικῶν κρα-
τῶν οὗτοι ἀνήγοντο εἰς εἴκοσιν ἑκατομύ-
ρια· ταῦτα δ' ἐλέγοντο κράτη ἐλευθέρη.
Τὸ τετραπλάσιον δὲ πάντων ἐστὶν ὅτι
αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης θεωρεῖ τὰ δυσ-
τυχῇ ταῦτα ὄντα ὡς ἔμψυχον περι-
ουσίαν, ἐργαλεῖα τῶν ἄλλων τελειότερα,
τόσῳ διαφέροντα τοῦ πολίτου ὅσῳ ἡ ψυχὴ
τοῦ σώματος, ὁ ἄνθρωπος τοῦ ἀλόγου ζώου.

Ἡ αὐστηρὰ τῆς ἰθαγενείας ἀρχὴ ἐ-
θέσπισε τὸν νόμον, δι' οὗ οὐχὶ μόνον
δὲν ἐθεωροῦντο ὡς Ἀθηναῖοι εἰμὴ οἱ
γεννηθέντες ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς
Ἀθηναίων ἀμφοτέρων, ἀλλὰ καὶ μὲν οὕτω
συναπτόμενος γάμος ἦν παράνομος, τὰ δὲ
τέκνα νόθα· καὶ ἂν τὸ μὲν δύναται
νὰ στηρίξηται πῶς ἐπὶ τοῦ δικαίου
ὡς ἔχον τι τὸ παραπλήσιον πρὸς τοὺς
νεωτέρους περὶ ἀλλοδαπῶν νόμους, τὸ δὲ
ἀναντιρρήτως παρήγαγεν ἐνίοτε ду-
σάρεστα ἀποτελέσματα, καθὼς στεροῦν
καὶ αὐτοὺς ἐκ μητρὸς μόνον ξένης γεννη-

θέντας ἀστικῶν τινων δικαιωμάτων. Ὡς
ἐκ τοῦ νόμου τούτου ἐθεωρεῖτο νόθος
ὁ ἐκ τῆς Ἀσπασίας γεννηθεὶς υἱὸς τοῦ
Περικλέους, Περικλῆς καὶ αὐτὸς ὄνομα-
ζόμενος, τότε δὲ μόνον εἰς τὸν κατὰ-
λογον τῶν πολιτῶν ἐγγραφεῖς, ὅτε ὁ
πατὴρ αὐτοῦ ἀπολέσας τοὺς ἄλλους
υἱούς του, ἐκ τοῦ νομοῦ ἀποθανόντας,
ὑπὸ τοσαύτης λύπης κατελήφθη, καὶ το-
σαῦτα δάκρυα ἔχυσεν ἐπὶ τοῦ πτώματος
τοῦ τελευταίου αὐτῶν, ὥστε ὁ λαὸς θα-
θέως ἐπὶ τῇ συμφορᾷ ταύτῃ τοῦ με-
γάλου ἀνδρὸς συγκινηθεὶς ἐχορήγησε διὰ
ψηφίσματος εἰς τὸν Περικλῆ τὸ δι-
καίωμα τῆς ἐγγραφῆς ταύτης, δι' ἧς ὁ
υἱὸς του αὐτὸς καθίστατο πολίτης Ἀ-
θηναῖος καὶ νόμιμος υἱὸς αὐτοῦ, δυ-
νάμενος νὰ διακωνίσῃ τὴν τῶν Ἀλ-
κμαϊονιδῶν οἰκογένειαν.

Ἐπὶ τέλους ἡ τῶν δικαστῶν ἀντι-
μισθία καὶ ἡ ἀποζημίωσις τῶν εἰς τὰς
συνελεύσεις προσερχομένων διήγειραν εἰς
τὰς ψυχὰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ κέρδους—
αἱ τῆς Ἀσπασίας συνεντεύξεις ἠδύναντο
νὰ γεννήσωσιν ἀτοπὸν τι, κοινὸν ὅ-
μως εἰς πᾶσαν ἀρχαίαν ἢ νέαν κοινω-
νίαν—ἡ πολυτέλεια ἠδύνατο νὰ ἐπενέγκῃ
τὴν ἕξιν τῆς μαλθακότητος καὶ τῆς ραθυ-
μίας καὶ τὰς τῶν ἐταίρων παρεκτροπὰς· ἄλ-
λά πόσα καὶ ὅποια τὰ ἀμαρτήματα καὶ
τῶν ἡμετέρων κοινωνιῶν τῶν τοσοῦτον ἐπὶ
προόδῳ ἐγκαυχωμένων;

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ τοῦ Περικλέους
ἐποχὴ, κράμα μεγάλων ἀρετῶν καὶ μεγά-
λων ἐλαττωμάτων, ἐν οἷς καὶ τὸ ἀκρόσφα-
λὲς καὶ πλειστάκις ἀδίκον τοῦ δστρακισμοῦ
μέτρον. Ἀπὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέ-
μου ἄρχονται οἱ ὄλεθροι καὶ αἱ συμ-
φοραὶ, καταλήγουσαι εἰς τὴν καταστρο-
φὴν τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὴν ὑπερ-
σχυσιν τοῦ ἀριστοκρατικοῦ καὶ ἐπὶ τέ-
λους τυραννικοῦ συστήματος, διότι τὸ ἀ-
ξιοπαρατήρητον ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ
ἐστίν, ὅτι οὗτος δὲν ἐκηρύσσεται κατὰ τῶν
λαῶν, ἀλλὰ κατὰ τῶν πολιτευμάτων αὐ-
τῶν. Ἑτέραν δὲ τινα καὶ τελευταίαν
παρατήρησιν ὀφείλομεν νὰ ἐπιφέρωμεν ἐ-

πὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης· ὅτι ἐνθ' αἱ τῶν Με-
δικῶν, Λέοντος τοῦ Ἰ' καὶ Λουδοβίκου τοῦ
ΙΔ'. ἐποχαὶ ἐκπροσωποῦνται ὑπὸ τῆς με-
γαλοπρεπείας καὶ τοῦ ἀτομικοῦ γοήτρου τῶν
ἡγεμόνων τούτων, ἡ ἐποχὴ τοῦ Περικλέους
ἐκπροσωπεῖται ὁπωςδήποτε ὑπὸ τοῦ λαοῦ.
Ἀλλ' ἂν αἱ ἀρχαῖα Ἀθῆναι ἔσχον τὸν
Περικλέα των, πότε αἱ νέαι θὰ λά-
βωσι τὸν ἑαυτῶν;

Κ. ΜΕΣΣΑΛΑΣ.

Η ΟΡΓΑΤΗΡ ΔΥΟ ΜΗΤΕΡΩΝ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἀφιερῶται τῷ φιλέτῳ μου

Ι. ΣΜΥΡΝΙΑΔΗ.

Ἦτο ἡ 15.η Μαΐου 1850 περὶ
τὴν 11.ην Π. Μ. ὥραν, ὅτε δύο νέοι κα-
λῆς οἰκογενείας διηθύνοντο πρὸς τὸ γνω-
στὸν ἐν Παρισαίσις δάσος τῆς Βουλό-
γνης, ἐντὸς δύο κοινῶν ἀμαξῶν, ὅπως
μὴ ἐφελκύνωσι τὴν περιέργειαν τῶν ὀ-
κνηρῶν, αἵτινες φθάσασαι εἰς τὸ μέρος
τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγοῦσης εἰς Auteuil ὡς
ἐκ συμφώνου ἐστάθησαν ἡ μία παρα-
πλεύρως τῆς ἄλλης εἰς μικρὰν ἀπόστα-
σιν. Οἱ ἡνίοχοι προθύμως κατέρχονται
ἀπὸ τὰς θέσεις των καὶ μετὰ σπουδῆς
τρέχουσι, τὸν πῖλον ἀνὰ χεῖρας κρατοῦν-
τες, ν' ἀνοίξωσι τὰ θυρίδια τῶν ἀμα-
ξῶν, ἐκ τῶν ὁποίων σπουδῇ ἐξέρχον-
ται οἱ δύο νέοι οἰοῦναι ἔτρεχον πρὸς
προϋπάντησιν ποθητοῦ καὶ ἀξιοσεβάστου
προσώπου· ἀλλ' ἡ ἐκπληξὶς ἀμφοτέρων
ἐπὶ τῇ ἀπροσδοκίᾳ αὐτῶν συναντήσῃ
ἀποδεικνύει ὅτι ἀμφοτέροι ἐταράχθησαν.
Ἀπομακρύνονται ἐν τούτοις αἱ ἀμα-

ξαι ἵνα περιμείνωσιν ἀλλαχρῷ τοὺς κυ-
ρίους των, καὶ οἱ δύο νεήλιδες, κα-
ταπραυνθείσης ὀλίγον τῆς πρώτης ἐκεί-
νης ψυχικῆς ἐκπληξέως, κατώρθωσαν νὰ
εὗρωσι τὸν ἀπολεσθέντα λόγον των καὶ
ὁ μὲν εἶπε πρὸς τὸν δέ.

— Ὁμολογεῖτε, φίλτατε βαρῶνε
Βελιέ, ὅτι ἡ συνάντησίς σας ὄφειλε ν'
λάβῃ χώραν μετ' ἄλλο πρόσωπον καὶ οὐ-
χὶ μὲ ἐμέ; καὶ ὅτι ἀκουσίως μου
σοῦ ἔσπασα τ' αὐτὴν μὲ σ' ἐς τὸ
καλάθι, κατὰ τὴν κοινὴν παροι-
μίαν;

— Ἀληθέστατον, ἀπήντησεν ὁ βα-
ρῶνος, ἀλλὰ καὶ σεῖς ἐπίσης θὰ ὁμο-
λογήσετε, φίλτατε κόμη Ἀρλὰκ, ὅτι
καὶ ἐγὼ σὰς ἀνέτρεψα τὰ σχέδια, πρὸς
δὲ ὅτι τὸ πρόσωπον ὅπερ περιμένετε
εἶναι πᾶν ἄλλο ἢ τὸ ἰδικόν μου.

— Σύνμφμη, ἀπήντησεν ὁ κόμης,
φίλτατε βαρῶνε καὶ ἴσα ἴσα, ὅπως
ἐμποδίσῃ τὸ ἐπικείμενόν μοι κακόν,
ἂν δὲν εὕρισκόμεν μόνος εἰς τῇ
θέσιν τῆς συνεντεύξεως, σὰς πα-
ρακαλῶ ν' ἀναχωρήσῃτε ἐντεῦθεν πε-
ποθῶς ὅτι ἡ συνέντευξις σας δὲν
δύναται νὰ ἔχῃ τὴν σπουδαιότητα τῆς
ἰδικῆς μου· πρόκειται, σὰς τὸ λέγω
ὑπὸ τὴν σφραγίδα τῆς ἐχεμυθείας, περὶ
ἀποτελεσματικῆς ἀποφάσεως ἐπὶ τοῦ
σχεδιασθέντος γάμου μου.

— Καὶ τίς διάβολος σὰς εἶπε,
φίλτατε κόμη, ὅτι ἡ συνέντευξις μου
δὲν ἔχει τὸν αὐτὸν σκοπόν;

— Τίς μοι τὸ εἶπε; Τὸ παρελθόν
σας, φίλτατε βαρῶνε, ἀναμνησθὲν πάντοτε
πρὸς τὸ ὡραῖον φύλον, αἱ συνεχεῖς κατ'
αὐτοῦ σάτυραί σας, καὶ ἰδίως ἡ κα-
θημερινὴ ἐκείνη ἐπωδὴ σας ἡ ἔχουσα
οὕτω·

Εἰς τοῦ Ἑρώτος ταῖς νίκαις
Ἡ καρδιά μου εἶν' μαθημένη
Νὰ λαβῇ ἀνθοῦς, φιλάκη
Ἀγκαλιάσματα κανάκη
Ἀπὸ τοὺς γονεῖς κρυφά.

— Καὶ ἔμως, κόμη Ἀρλὰκ, τὸ πα-
ρελθόν μου τὴν φορὰν ταύτην σὰς ἀπα-